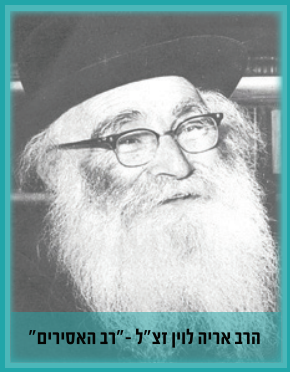
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 264

י"ז תמוז תשפ"ב

פרשת פנחס

דרך חיים

"ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו... ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל" (במדבר כז יח-כ). פירש רש"י: "תן לו מתורגמן שידרוש בחייך שלא יאמרו עליו לא היה לו להרים ראש בימי משה... ונתתה מהודך עליו - זה קירון עור פנים. מהודך - ולא כל הודך נמצינו למדין פני משה כחמה פני יהושע כלבנה. למען ישמעו כל עדת בני ישראל - שיהיו נוהגין בו כבוד ויראה כדרך שנוהגין בך". האם כל הפעולות הללו עזרו לכך?

אומרת הגמרא (בבא בתרא עה.): ""ונתתה מהודך עליו" - ולא כל הודך. זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה". מבאר הרשב"ם את אמרם "אוי לה לאותה בושה - שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך, שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה ולא יכול להגיע לכבודו". לכאורה מכאן נראה שפעולותיו של משה לא סייעו ליהושע. אלא שצריכים להעמיק מבט בעניין תוכן הבושה והכלימה.

אמירות נוספות הקשורות למדרגתם של משה רבנו ויהושע בן נון מובאות בדברי חכמים. הגמרא (סנהדרין יא.) מספרת כי "פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו ונתנה עליהם בת קול מן השמים: 'יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו אלא שאין דורו זכאי לכך' - נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן". וכן מתוארים תלמידיו (סוכה כח.): "תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן. שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו, ושלשים מהן ראוים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון, עשרים בינונים". על אף מעלת הלל ותלמידיו למעשה לא זכו ששרתה עליהם שכינה כראוי להם, וכל כך למה? משום שכלל נקוט הוא בידנו ש"פרנס לפי דורו" (ערכין יז.) - מדרגת המנהיג נגזרת מהדור אותו בא להנהיג.

אם כן תלונתם של זקני הדור לא היו כלפי יהושע עצמו, כי אם הפניית הבושה והכלימה כלפי עצמם. בשתם הייתה על אשר לא זכו להנהגת יהושע בפני חמה, כאותה הנהגה של דור דעה, כי אם הנהגת פני לבנה, אשר מעידה על נמיכות מדרגת הדור עצמו ולא נמיכות מדרגת יהושע.

זה מה שנאמר במשנה (ראש השנה ג ח): "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? אלא לומר לך: כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו

המשך בעמוד הבא

הגליון מוקדש לעילוי נשמת

שרה בת יעקב ז"ל

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** office@ish-tsadik.org.il | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

דרך חיים

מתגברים; ואם לאו, היו נופלין". ולכאורה דבריהם הפכיים לפסוק המפורש שאותו באו לבאר "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל" (שמות יז יא), ומכאן שהידיים עצמם גרמו לנצחון. אלא שאכן ידיו של משה היו נוצחות את המלחמה, אך באו חכמים ללמדנו במשנה כי בל נטעה שהידיים של משה מורמות מכח עצמן, אלא כאשר בני דורו היו משעבדים ליבם אל אביהם שבשמים היו ידיו של משה יכולות לעלות. זו הייתה גם כן הסיבה לאמור "וידי משה כבדים" (שם יב), משום שבאותה העת היו ברפידים - "שריפו עצמן מדברי תורה" (בכורות ה:), ועל כן הוכבדו ידי משה מנהיג הדור.

כך גם דורנו שלנו צריך להתבונן על אשר לא זכינו לגדולים כבדורות שעברו, וכל זאת משום שאיננו ראויים להנהגה רמה שכזו. על כן עלינו להתרומם וממילא נזכה למתנת שמים במנהיגי דור גדולים בתורה, יראה ומידות תרומיות.

שבת שלום!

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** office@ish-tsadik.org.il | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

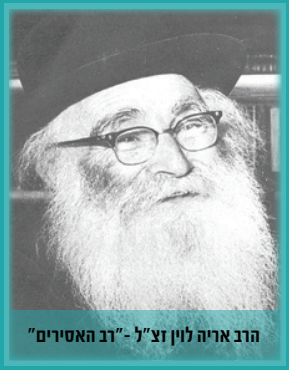
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

הסופר שמחה רז שח לר' בנימין לוין, נכדו של ר' אריה, את שזכה לשמוע מסבו הגדול:

"מדוע תיקנו חז"ל בסדר 'ברכות השחר' לומר מתחילה את ברכת "אשר נתן לשכוי בינה", בעוד הסברא נותנת להקדים דווקא את השבח וההודאה על "שלא עשני גוי", "פוקח עוורים" ועוד כהנה וכהנה?"

השיב על כך ר' אריה תשובה אופיינית: "יסוד גדול לימדונו חז"ל בכך, שהרי התרנגול תפקידו לקרקר בקולו כשעולה השחר. אם נשים לב ניווכח שהתרנגול אינו מקרקר בקולו לא דקה לפני זמן עלות השחר ולא באיחור מה, אלא בדיוק בזמן הנכון והמתאים.

לדוגמא, אם היית נוטל את התרנגול ומניחו בחוץ-לארץ, הלא הוא היה מקרקר לפני זמן עלות השחר ששם, מכיוון שהקב"ה ברא לו חוש מיוחד להשמיע קולו בדיוק בזמן הנכון. כך מוטל על האדם להידמות לתרנגול בתכונתו זו, הלא "מוות וחיים ביד לשון", במילה אחת שלא במקומה יכולה לפרוץ מלחמת עולם, ומאידך מילה אחת נכונה ברגע ובזמן המתאים יכולה להחיות נפשות ולכבות אש שנאה של שנים רבות. לכן חז"ל תיקנו להתחיל את היום דווקא עם ברכה זו, מפני תוכנה ומוסרה העמוק שהיט טומנת בחובה, להורות לאדם היזהר בדבריך! למד מתכונת התרנגול לומר את הדבר הנכון בזמן ובמקום הנכונים".

(דרך אבות עמוד סז)

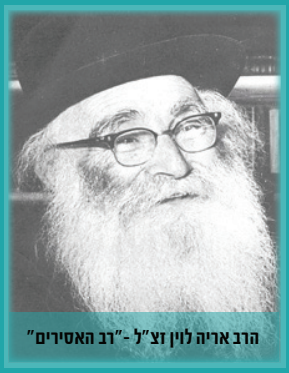
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

בתפילת ערבית של שבת אומרים קריאת שמע וברכותיה כבכל תפילת ערבית, מלבד חתימת ברכת "השיכבנו", שבמקום הנוסח הקבוע "שומר עמו ישראל לעד" אומרים "הפורס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים", בחילוף קל בין נוסחי התפילה השונים. פסק מרן המשנה ברורה (רסז סק"ט) שאם שגה ואמר "שומר עמו ישראל לעד" ונזכר תוך כדי דיבור (כדי זמן אמירת "שלום עליך רבי ומורי") יכול לחתום "הפורס", אך אם לא עשה כן בתוך זמן זה אינו שב ומתקן וממשיך בתפילתו. והוא הדין שאדם שחתם כדין "הפורס" אך טרם "ברוך אתה ה'" לא אמר "ופרוס עלינו..." כפי שמוסיפים בשבת - יצא ידי חובתו (ערוה"ש רסז ח).

לאחר חתימת "השכיבנו" טרם הקדיש מוסיפים בשבת קודש את פסוקי "ושמרו בני ישראל... שבת וינפש" (שמות לא טז-יז). ולכאורה היה מקום להקשות שאנו מקפידים על סמיכת גאולה לתפילה, ויש באמירת פסוקים אלה משום הפסק בין גאולה לתפילה. על כך השיב הטור (סי' רסז) שכיוון שנאמר במדרש (שבת קיח:) "אמר ר' יוחנן משום רשב"י אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים" מוכח ששמירת השבת היא עצמה גאולה, ולכן נחשבים הפסוקים כגאולה אריכתא, ממש כשם שברכת "השכיבנו" נחשבת גאולה אריכתא. אמנם הנוהגים כמנהג הגר"א (מעשה רב סי' סח) ובעל התניא (בסידורו) אין אומרים כלל "ושמרו" מטעם הפסק זה.

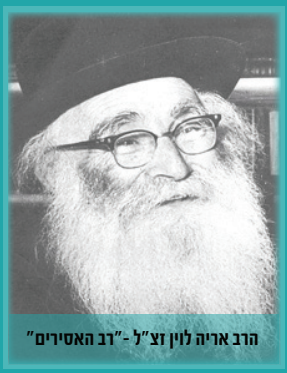
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | לכאורה יש לעורר על המניינים בשטיבלאך שמתפללים אחרי זמן תפילה וקוראים קריאת שמע בברכותיה, הרי זו ברכה לבטלה כמו שפסק מרן השו"ע (או"ח נח ו), שצריכים לקרוא קריאת שמע בלי הברכות אפילו שעל ידי זה לא יסכמו גאולה לתפילה.

תשובה | הדברים נכונים, ובכל זאת נמליץ טוב על הציבור שמיקל. נכון שמרן השו"ע פסק במפורש שאסור לברך ברכות קריאת שמע אחרי זמן תפילה. אבל הביה"ל הביא תשובה משכנות יעקב (סי' עז), וכפי שכתבו בפירוש מרן החת"ס בהגהותיו, מרן החיד"א (חיים שאל ח"ב לא), מרן הבן איש חי (רב פעלים ב י), הרב זוננפלד (שלמת חיים סי' כג), שו"ת ארץ צבי (א לו) והליכות שלמה (פ"ז אות טו) שמקילים בדבר כל עוד שאפשר להתפלל עד חצות, ואז קוראים קריאת שמע עם ברכותיה. וכפי שהמתיק זאת מרן השבט הלוי (י י) שלכן מרן השו"ע לא כתב שהברכות הם ברכות לבטלה כמו שכתבו הרא"ש והטור.

מעבר לכך, הפר"ח (סי' נח), מרן החיד"א (שם) ורבו האור החיים הקדוש בספרו ראשל"צ (ברכות ט:) סוברים שבמקום אונס גמור, לדוגמה חולי, ניתן להסתמך על דעת הרמב"ם (סוף פ"א מהלכות ק"ש) והמהרי"ל (הלכות תפילה) שזמן קריאת שמע הוא כל היום ד"בקומך" הוא כמו "בשכבך" שזמנו כל הלילה, ובמשך כל היום ניתן לקרוא קריאת שמע בברכותיה.

שאלה | האם גם אישה מחוייבת להשלים רמ"ח תיבות בקריאת שמע?

תשובה | על אף שחז"ל לימדונו שלאישה יש רנ"ב איברים, מסקנת בעל המנחת אלעזר (ב כח) שגם אישה מחוייבת להוסיף ביחידות "א-ל מלך נאמן" על מנת להשלים לרמ"ח תיבות, משום שלא מכוונות רק כנגד איבריה שלה אלא גם כנגד איברים רוחניים שלמעלה.